

PARADIGMATIC CHANGE IN GEOPOLITICAL DISCOURSE AND CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS

Jeopolitik Söylemde Paradigmatik Değişim ve Eleştirel Söylem Analizi

Mazlum AR⁴⁸

Öz

Bu makale söylem kavramından hareketle jeopolitiğin yeniden kavramsallaştırılmasını tartışarak siyasi coğrafyada yaşanan bilimsel paradigma değişimini, buna bağlı olarak ortaya çıkan eleştirel jeopolitik yaklaşımını ve temel önermelerini açıklamayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte çalışma hem eleştirel jeopolitik hem de eleştirel söylem analizi perspektifinde ideoloji, iktidar ve söylem ilişkilerinin epistemolojik bağlamlarını değerlendirmektedir. Araştırma nitel analiz yaklaşımı ile betimsel ve parametrik olmayan bir süreç izleyerek eleştirel söylem analizinin temel varsayımlarının ve önermelerinin eleştirel jeopolitik ile ilişkisini inceleyerek eleştirel jeopolitiğin eleştirel söylem analizini metodolojik bir açıyla ele alma durumunu irdelemektedir. Bu noktada, bu çalışmada, eleştirel söylem analizinin eleştirel jeopolitik araştırmaları için önemi bağlamları ile ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Jeopolitik, Eleştirel Söylem Analizi, İdeoloji, İktidar, Paradigma, Söylem Analizi

Abstract

This article aims to discuss the re-conceptualization of geopolitics based on the discourse concept and to explain the scientific paradigm shift in political geography, the critical geopolitical approach and its underlying propositions. Nevertheless, the study evaluates the epistemological contexts of ideology, power and discourse relations from the perspective of both critical geopolitics and critical discourse analysis. The study explores the relationship between critical assumptions and propositions of critical discourse analysis with critical geopolitics by following a portrayal and nonparametric process with qualitative analysis approach and examines the critical discourse analysis of critical geopolitics from a methodological perspective. At this point, in this study, the importance of critical discourse analysis for critical geopolitical research has been put forward with its context.

Keywords: Critical Discourse Analysis, Critical Geopolitics, Discourse Analysis, Ideology, Paradigm, Power

⁴⁸ Res. Assist., Kırşehir Ahi Evran University, Faculty of Sciences and Arts, Department of Geography, First Floor, Room Number: 7, Main Campus, 40100, Kırşehir, TURKEY., <https://orcid.org/0000-0003-3937-1637>, mazlum.ar@ahievran.edu.tr

GİRİŞ

Kökenleri M.Ö. 200'lere dayanan ve ilk çağlarda topoğrafik, kartografik ve teolojik geleneklerle tasviri coğrafya tanımlamasıyla ortaya çıkan coğrafya disiplini (Özgen, 2016: 7) gerek klasik dönemde gerekse de modern dönemlerde hem epistemolojik hem de ontolojik açıdan önemli değişimlere sahne olmuştur. Coğrafyanın tarihsel süreçteki bu değişimi disiplin içerisinde birçok paradigmanın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Siyasi coğrafya da bu değişime paralel olarak farklı bilgi kuramsal yapılardan etkilenmiştir. Özellikle 20.yy. başlarında belirlenmiş mekânsal kimlikler arasındaki somut sınırları sorgulayan, mekân ve dünya siyaseti arasında gündelik ilişkiyi benimseyen, nesnel politik bir yaklaşım geliştiren klasik jeopolitik (Kelly, 2019) 1960'larda başlayan ve soğuk savaşın sona ermesiyle artan çoğulcu bakış açısı ile yerini eleştirel jeopolitik yaklaşıma bırakmıştır. Jeopolitik alanında yaşanan bu paradigma değişimi ile ortaya çıkan eleştirel jeopolitik, siyasi coğrafyanın konservatif yapısını sorgulayarak odağına farklılıkları yerleştirmiştir (Dodds, 2001). Eleştirel jeopolitik; iktidar, ideoloji, kimlik, politik söylem ve söylemin yeniden inşası vb. yaklaşımlarla özellikle 1980 sonrası süreçte ön plana çıkmıştır. İktidarı sorunsallaştıran eleştirel jeopolitik onu bilgi temelli bir yapılanmanın ve yeniden üretimin nesnesi olarak görür. Her ne kadar hem iktidar hem de ideolojik sacayakları belli kalıplar ile sınırlandırılmayacak kadar geniş bir spektruma sahipse de her açıyla iktidar bilgi ve söylem diyalektiği ile mekânda müphem bir mahdut çerçeve oluşturur; çünkü ne tür önermelerin benimsenip, hangilerinin benimsenmeyeceğinin sınırının belirlenmiş olması gerekir. Bilginin söylem biçimiyle örtüşük olması, söylem biçimlenmesinin de aynı zamanda yapısal bir iktidar ilişkisi içerimlemesi, dolaylı bir şekilde de olsa bilgiyi iktidara bağımlı kılar. Bu bağımlılık ilişkisi içerisinde yapı ve aktör arasındaki bağıntı ile oluşan ideolojik devrim ve tabii ki iktidarın eylemleri ve bunu yansıtan ritüeller mekândan bağımsız doğal eylemler olarak düşünülemez. Ayrıca iktidar bilgi, güç ve yer politikası açısından çözümlenemez bir bütünlüğe sahiptir. Bu bütünlük soyutlanmış bir yapıya sahip olup coğrafya, mekân ve jeopolitik düzlemlerde de varlığını sürdürmektedir. Bu durum düzlemlere ait bilgi formalarının kodlanması ya da bilginin belli bir yetiye bağlı olarak uzamsallaştırmasıyla gerçekleştirilir. Sosyal mekânların tarihsel oluşumu, sürekliliği, sınırlarının oluşturulması, mekânlarda stratejilerin hazırlanması ve bu mekânlarda otoritelerin oluşturulması iktidar temelli yapıyı inşa eden yapı ve aktör ikiliğinin çıktılarıdır. Bu açıyla ideoloji temelli iktidar yapılarının jeopolitik yönelimleri, söylemleri, politik davranışları, mekânın politik üretimi vb. yaklaşımları bilgi ve güç temelinde varlığını oluşturan ideolojik yönelimin inşa edilmiş alanları olarak eleştirel jeopolitiğin temel araştırma alanlarıdır.

Söylem analizi içerisinde ortaya çıkan ve eleştirel jeopolitiğin gelişim süreci ile paralellik gösteren eleştirel söylem analizi, eleştirel jeopolitiğin araştırma varsayımları olan söylem, ideoloji, iktidar ve anlam arasındaki ilişkileri çözümlemesiyle metodolojik bir zemin oluşturmaktadır. Eleştirel söylem analizi açısından ideoloji, gerçekliğin sosyal inşasındaki rolünü orta koyarak bireyin eylem alanı olarak mekânı şekillendiren sembol ve anlamların etkileşimi içine konumlanmıştır. Bu açıyla sosyal yapıyı şekillendiren belli çıkar gruplarınca üretilen ideolojik üretimlerin sosyal gerçekliğin inşasında oynadığı rolü belirtmek gerekir (Toal ve Agnew, 1992). Tıpkı eleştirel jeopolitikte olduğu gibi ideoloji kavramı, dil çözümlemelerinin odak unsurlarından biri olurken söylem, ideoloji ve iktidar kavramları araştırma konusu olarak iki yaklaşımın kesiştiği noktayı temsil etmektedir. Bu açıyla hem eleştirel jeopolitik hem de metodolojik bir analiz yöntemi olarak eleştirel söylem analizi kavramsal açıdan ideolojiyi merkeze alarak ve iktidarın söylemsel pratiklerini araştırmakla üretimini nasıl sürdürdüğünü üzerinde durur.

Bu kapsamda çalışma, siyasi coğrafyada yaşanan bilimsel paradigma değişimini, buna bağlı olarak ortaya çıkan eleştirel jeopolitik yaklaşımını ve temel önermelerini açıklamayı amaçlamaktadır. Araştırma, eleştirel jeopolitiğin eleştirel söylem analizini metodolojik bir açıyla ele alma durumunu belirlemektedir. Ayrıca bu makale, yapısalcı ve post-yapısalcı kuramın epistemolojik temelleri ile söylem analizi içerisinde gelişme gösteren eleştirel söylem analizinin temel varsayımlarının ve önermelerinin eleştirel jeopolitik ile ilişkisini irdelemektedir.

Siyasi Coğrafyada Paradigmatik Değişim: Jeopolitik Söylemin Yeniden İnşası

Anahtar varsayımlara, temel meselelere ve belirli değerlendirme metodlarına sahip, teori ve bilimsel araştırma için kapsamlı bir düzenleme sunan paradigma kavramı (Özgen, 2016: 269) desen, örnek ya da model anlamına gelen eski bir İngilizce kavram olarak birçok açıyla tanımlanmaktadır. Fakat bilimsel olarak paradigma, filozof ve bilim tarihçisi Thomas Kuhn'un "*Bilimsel Devrimlerin Yapısı*" eseriyle açığa çıkmıştır. Kitabın ilk baskısında 21 farklı anlam ile ifade edilen (Johnston, Gregory, Prat, ve Watts, 2009) paradigma kavramı "*belirli bir süre için bilimsel bir yapıya bir model oluşturan, genel olarak benimsenmiş bilimsel yaklaşımlar*" olarak kavramsallaştırılır ve "*paradigma kısmi olarak dışarıya kapalı ve bir dizi sınırlı problem üzerine dikkatleri çekerek bilim insanlarını derinlemesine ve detaylı bir araştırmaya zorlar.*" (Kuhn, 2000: 53-83). Diğer bir ifadeyle, kavram hem bilimsel bir topluluğun üyelerince paylaşılan değerlerin, inançların ve tekniklerin tümünü kapsarken hem de bu topluluktan ve bütünden kopuk unsurları işaret etmektedir.

Kuhn' un paradigma kavramına yüklemiş olduğu anlam durağan bir atmosferde yer alan bilimin geleneksel tarihine yeni bir boyut kazandırmıştır. Buna göre bir problemi çözmek amacıyla olan birçok bilim ortak bir çerçeve içerisinde

varsayımları, teknikleri ve standartları paylaşmaktadır. Bu unsurlar paradigmanın temel varyantlarını oluşturmaktadır (Johnston, Gregory, Prat, ve Watts, 2009). Daha sarıh bir açıklama ile paradigma, bilimsel araştırmaların merkezinde yer alarak farklı yaklaşımlar için mercek görevi görmektedir. Kuhn' a göre herhangi bir hususta bilişsel ya da kavramsal bir model benimsemek o konuda bir paradigma yaklaşımı ortaya konulduğu anlamına gelir. Araştırmacıların hangi tür çalışmaları ne şekilde gerçekleştireceklerini, hangi problemlere öncelik tanıyacaklarını ve hangi soruları ortaya koyacaklarını belirleyen yapı sahip oldukları paradigmalardır. Bu açıyla bir paradigmaya dayanmayan araştırmacı olguları sistemli bir yapıda değerlendiremez çünkü paradigmanın yokluğu bilimsel gelişmeye etki eden diğer tüm unsurların eşit derecede öncelikli kılınmasını gerektirir (Kuhn, 2000: 67-72).

Teorik açıdan bilim dallarının tekâmülünü ortaya koymaya çalışan Kuhn, bilimsel bilginin üç aşamadan geçerek ortaya çıktığını belirtmektedir: Birinci aşama "*olağan bilim öncesi dönem*", olup bu dönemde bilimsel olsun olmasın tüm yöntem ve kuramların kullanıldığı, egemen bir kuramın olmadığı ve her bir yaklaşımın kendisini bilimsel olarak addettiği aşamadır. Bu süreçte kuramlardan biri ön plana çıkarak önem kazanır. Bu durumda araştırmacılar değer kazanan bu kurama yönelir ve eğer yöntem ve terminoloji açısından mutabakat sağlanırsa ikinci evreye geçilmiş olur. "*Olağan bilim dönemi*" olarak kavramsallaştırılan ikinci aşama paradigmayı destekleyen bilimsel çalışmaların kesintisiz olarak yapıldığı süreci kapsamaktadır. Araştırmaların yoğunluk kazandığı bu süreçte çözilemeyen sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Bu sorunları "anomalı" olarak adlandıran Kuhn' a göre bu anomalilerle birlikte paradigma bir kriz dönemi yaşamaya başlar. Bu kriz dönemi yeni bir paradigma ortaya çıkana kadar sürer ve tabii olarak bu süreçte mevcut paradigmaya bağlı olarak çalışmalar yürütülür. Son aşama ise "*bilimsel devrim dönemi*" aşaması olup bu dönem sorunlara karşı çözümlerin hız kazandığı bir süreçtir. Yeni paradigma arayışının hız kazandığı bu süreçte eski-yeni çatışması ikileminde yeni paradigmanın daha çok benimsenmesi ve bilim topluluğu içerisinde nüfuzunu artırmasıyla kriz aşılmış olur ve yeni paradigma ile yeniden olağan bilim dönemi sürecine girilir (Kuhn, 2000). Tüm bu süreçler bilimsel yelpazede bir ilerleme olup bu ilerleme neticesinde ortaya çıkan her bir paradigmanın gelişimini etkileyen üç temel faktörden söz edilebilir: politik uygulamalar, toplumsal süreçler ve teknik devrimler (Özgen, 2016: 200-201). Bu yaklaşımlar neticesinde özellikle sosyal bilimlerde alanında yaşanan paradigmatic değişimler disiplinler arası bir hüviyete sahip olan coğrafya disipliniyi etkilemiştir. Hem bu bilimlerden etkilenen hem de bu bilimlerin çeşitli alt dallarına katkıda bulunan coğrafyanın özellikle alt disiplini beşerî coğrafya ise paradigmatic değişimlerin merkezinde yer almıştır (Özgen, 2016: 204).

Modern öncesi süreçte Darwinizm, modern dönemde Pozitivizm ve çağdaş dönemde başta Marksizm olmak üzere Post-modernizm, Hümanizm, Post-yapısalcılık vb. paradigmlar makro düzeyde coğrafya bilimi ve büyük ölçüde beşerî coğrafya alt disipliniyi etkilese de mikro düzeyde de coğrafyanın alt disiplinleri bünyesinde yer alan kültürel coğrafya, sosyal coğrafya, nüfus coğrafyası vb. alanları etkilemiştir. Bu araştırmanın da temel nodülünü oluşturan beşerî coğrafyanın alt çalışma alanlarından siyasi coğrafyanın paradigmatic değişimi ise coğrafya biliminin tarihsel süreci ile paralellik göstermektedir. Her ne kadar 19. yy.ın sonlarında başta Pyotr Alekseyeviç Kropotkin ve Élisée Reclus gibi anarşist coğrafyacıların toplum ve iktidar ilişkisine atıfta bulundukları ve günümüz jeopolitik söylemlerinde kuramsal temelinde yer alan çalışmaları olsa da bu çalışmalar Yves Lacoste'nin (1976) ifadesiyle klasik ekolün gölgesinde kalmıştır.

Siyasi coğrafyanın tarihsel olarak paradigmatic değişimini tıpkı coğrafya biliminde olduğu gibi farklı yaklaşımlar (zaman, mekân, konu...) benimseyerek yapmak mümkündür. Eleştirel jeopolitiğin önemli temsilcilerinden John Agnew (1995) her biri bir öncekinin kalıntılarından doğan üç farklı jeopolitik yaklaşım belirler: *medeniyetçi*, *doğal* ve *ideolojik* jeopolitik. Medeniyetçi jeopolitiği, Avrupalıların kendileri tarafından tanımlanan Avrupalı dünya anlayışını ifade eder. Her ne kadar Rusya ve Birleşik Devletler bu anlayışa katkıda bulunmuş olsalar da, medeniyetçi jeopolitiğin temel önceliği "Avrupa"nın eşsiz bir tarihe sahip eşsiz bir medeniyet olarak görülmesiydi. Bu benzersizlik varsayımı, Avrupa'ya güçlü bir Avrupa kimliği oluşturdu. Agnew (1998) medeniyet jeopolitiğinin zirvesini on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısı olarak görmektedir. Medeniyetçi jeopolitiği takiben ortaya çıkan doğal jeopolitik anlayış 1875-1945 arasındaki politik bilginin temelini oluşturmaktadır. Doğal jeopolitik devletleri doğal varlıklar olarak görmekte ve devletlerin doğal sınırlara sahip canlı organizmalar olduğunu belirtmektedir. Bu anlayışa göre bir devlet tıpkı canlı organizmalar gibi bir kez doğduktan sonra doğal olarak büyüyecektir. Bu noktada yaşayan bir organizma olarak devlet anlayışı en güçlünün hayatta kaldığı anlayışını benimseyen Darwinist teoriye dayanmaktadır. Jeopolitiğin bu Darwinist yorumuna göre, güçlü devletlerin hayatta kalabilmek için güçlerini başkalarının yokluğu üzerinde kullanmaları "*doğal*" bir haktır. Böylece daha zayıf olan devletler varlığını yitirecekken daha güçlü olanlar ise doğal ve sağlıklı kalkınma için varlığını devam ettirecektir (Agnew ve Corbridge, 1995: 46-77). Bu anlayışın 20 yy.ın ilk çeyreğinde coğrafya bilimi içerisinde önemli derecede etkili olmasını Alman Friedrich Ratzel ve ABD'li Ellen C. Semple sağlamıştır. Temellerini Darwinizm ve Lamarck'ın evrim teorilerinden alan çevresel determinizm toplumun, kültürün, insanların bireysel karakterlerinin ve tüm değerlerinin içerisinde bulunduğu fiziksel koşullardan etkilendiğini ve ancak bu çevresel koşullara göre açıklanabileceğini benimseyen bir doktrindir (Johnston, Gregory, Prat ve Watts, 2009: 196). Darwinist teoride nasıl ki fiziksel koşullara en iyi uyum sağlayanların hayatta kalması doğanın bir unsuruydu çevresel determinizm savunucuları da devletlerin uygun bir çevreye, zengin doğal kaynaklara ve önemli stratejik geçiş noktalarına sahip olmaları durumunda ayakta kalacaklarını savunmaktadır. Bu anlayış Ratzel

tarafından “*Lebensraum*” (yaşam alanı) olarak modellenerek Nazi jeopolitiğinde ve İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar etkili olduğu görülmektedir. Agnew (1998) tarafından tespit edilen son jeopolitik düzen türü ise ideolojik jeopolitiktir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra dünya üçe (hem coğrafi hem de ideolojik olarak) ayrıldı: Doğu, Batı ve Üçüncü Dünya. İdeolojik jeopolitiğin temel karakteristik özelliği, coğrafya üzerinde merkezi bir ideolojik düşüncenin olmasıdır. Bu aynı zamanda iki kutuplu bir dünya anlayışının ideolojik izahını oluşturmaktadır (Agnew, 1998: 105-119).

İdeolojik jeopolitik anlayışın epistemolojik temelleri özellikle 1960 sonrası bilimsel paradigma değişikliği ile şekillenmeye başlamıştır. Bu paradigma değişikliği insan varlığına deterministik bir anlayışla yaklaşan, olgu ve değer arasında keskin bir ayırım ortaya koyan pozitivist yaklaşımın bir eleştirisi olarak belirmeye başlamıştır. Diyalektik kavrayışın yeniden konumlandırıldığı bu süreçte ortaya çıkan radikal paradigmalar temellerini paradigmaların evriminde etkili olan politik uygulamalar ve toplumsal süreçlerden almıştır (Özgen, 2016). Özellikle 1960 sonrasında dünyada yaşanan politik ve toplumsal gelişmeler ile ortaya çıkan post-modern ve post-yapısalcı paradigmalar klasik jeopolitiği yani doğal jeopolitiği sorunsallaştıran eleştirel jeopolitiğin de epistemolojik zemininin oluşmasını sağlamıştır. Sosyal bilimlerde bulunan diğer yaklaşımlara nazaran saymaca geç bir dönemde de olsa jeopolitik yaklaşım bilhassa 1980 sonrası süreçte dış politika ve devlet uygulamalarını açıklayan klasik anlayıştan soyutlanarak “eleştirel” bakış açısını ilan etmiş bir paradigmatic kabul olarak benimsenmiştir. Bu noktada eleştirel jeopolitik yaklaşımının artık post-yapısalcılıkla desteklenen bir çalışma topluluğuna dayandığı ifade edilebilir (Dodds, 2001). Agnew’in (1998) Jeopolitik epistemolojinin son basamağını oluşturan ideolojik jeopolitik yaklaşımı olarak ortaya koyduğu bu değişim, ilk etapta radikal bir yönelimle jeopolitiği tekrar yorumlamaya başlayarak bu zemine uygun olarak soğuk savaş jeopolitiğinde temellenmiştir. Özellikle soğuk savaşın ham söylemleri siyasi coğrafyacıların kimlik politikalarını ve çatışmanın coğrafi sonuçlarını incelemeye çalışmaları noktasında önem arz etmiştir. Bu durum jeopolitiğin sorunlu entelektüel geçmişini kabul ederken jeopolitik içinde ayırt edici entelektüel alan oluşturma ihtiyacını da motive etmektedir. 1990’lara gelindiğinde jeopolitik, dünya sistemi teorisi, uluslararası ilişkilerin düşüncelerinin nicel akımları, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve dünya siyasetindeki yapısal post-yazıların dönüştürülmesi gibi tamamen disiplinlerarası bir hüviyete kavuşmuştur. Coğrafi bilginin politikası ve coğrafi temsilin gücü bu yazıların merkezinde yer almaktadır. Bu doğrultuda eleştirel jeopolitik dört ayırıcı bakış açısıyla araştırmalarda ele alınmaya başlanmıştır:

- *Jeopolitik pratikleri*: Coğrafi ve politik akıl yürütmeyi ve dünya siyasetinin uygulamalarını nasıl dolaştırdığını ve şartlandığını anlamak
- *Jeopolitik gelenek*: Coğrafya, politika ve strateji ile ilgili fikirlerin tarihsel ve coğrafi bağlamını gözden geçirmek
- *Jeopolitik ve popüler kültür*: Dünya siyasetinin popüler temsilleri, imaj dolaşım ve tüketim ilişkisini açıklamak
- *Yapısalcı jeopolitik*: Devletçilik uygulamalarının küreselleşme, bilgi ağları ve ekonomik dönüşümlerle ilişkilendirilmesi, ideoloji ve iktidar düalizminin mekânsal üretimini ele almak ve kimlik politikalarını güç ilişkileri ile açıklamak (Toal, 1996)

Söylem Analizi

Söylem kavramının sosyal bilimlerde çok farklı yaklaşımlarla tanımlanması kuramsal olarak farklı açılarla ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Farklı sosyal durumları açıklamada bir kullanım biçimi, fikirlerin aktarımı ya da karşılıklı iletişimi sağlayan bir unsur olarak değerlendirilen söylem birey ve nesne arasındaki bağı yapılandıran bir unsur olarak tanımlanabilir (Van Dijk, 1997). Söylem belirli yapılar ve kurallardan oluşan ve dilsel yapıları sistematize ederek betimlemek amacıyla kullanılan bir alandır. Söylem, ifadenin kime ait olduğu, dayanağının ne olduğu, yönelim unsurunun ne olduğu ve söyleyenlerin ifade ettikleriyle neyi amaçladığı gibi bir iletiyi tüm açılarıyla kapsamaktadır. Tüm iletişim biçimlerini kuşatan söylem sadece söze dökülen yapılarla sınırlı olmayıp, güdübirlik kullanımları içinde sosyal yaşamı görme, tasnifleme ve reaksiyon gösterme durumlarını içerir (Punch, 2005). Bir analiz türü olarak söylem analizi ya yapısalcı dil araştırmalarındaki gibi gramer ve biçim özellikleri açısından ya da post-yapısalcı incelemelerde olduğu gibi söylemi anlam, bağlam ya da bilgi/iktidar ilişkisi ile incelemektedir (Van Dijk, 1997).

Temel olarak yapısal ve post-yapısalcı söylem araştırmaları ile şekil kazanan ve özellikle son zamanlarda farklı disiplinlerce temellendirilen söylem analizi yapısal bütünlüğünde *Eleştirel Söylem Analizi*, *Mouffe ve Laclau’un Söylem Analizi* ve *Söylemin Psikolojik Analizi* olmak üzere üç ana yaklaşım ve yöntemle ayrılmaktadır. Genel olarak bu üç yaklaşım dilin yapısal ve kurucu rolünün önemine vurgu yapmaktadır. Başka bir deyişle bu üç yaklaşım dili sosyal hayatımızın şekillenmesinde ve kavramların aksiyom (verili) haline gelmesinde etken olarak görürler. Bilginin objektif olduğu duruma karşı çıkan bu üç yaklaşım gerçekliği öznenin yorumsal durumu olarak görmektedir. Ayrıca gerçekliğin kültürel ve tarihsel bağlamlara sahip olduğunu benimseyerek söylemin bağlamına odaklanmakta ve donuk meta ve bilgi kuramlarına karşı çıkmaktadır. Öznenin dünyayı anlama biçimini sosyal etkileşime bağlayarak bu süreçte bilgiyi yapılandırma üzerinden farklı yapıdaki gurupların mücadele içinde olduğunu ve yaşanan bu karşılıklı mücadele neticesinde “şeylerin” tanımlandığını

vurgulamaktadır. Son olarak bu üç yaklaşım sosyal eylem ve ilgi arasındaki bağı vurgulayarak özenin dünyayı farklı şekillerde tanımlamasını farklı sosyal edinimlere ve yapılanmalara yol açtığını savunmaktadır (Jorgensen ve Phillips, 2002).

Yapısalcı yaklaşımın aksine Post-yapısalcı anlayış, dili ontolojik açıdan objektif bir yapı değil, toplumsal ve politik bir açıyla kabul etmektedir. Bundan ötürü post-yapısalcı yaklaşıma göre dil, farklı kimlik ve yapısal sorunlar üzerinden sosyal politik üretimin biçimlendirilmesidir. Bu açıyla söylem pratiği de, politik, ideolojik, kimlik ve düşünceler gibi somut ve soyut unsurları çevreleyen kavşak noktası durumundadır (Hansen, 2006: 15). Post-yapısalcı düşünürler, söylemin ve ona bağlı olarak sosyal yapının şekillendirilmesi, yeniden üretilmesi ve değişime uğratılmasını dilin somut olarak kullanımına bağlamaktadırlar. Post-yapısalcılara göre, iktidar yapıları söylemin ifade ya da eylem sürecinden faydalanabilir. Diğer yandan toplumda iktidar karşısında yer alan güçler, iktidar mücadelesi boyunca iktidarın ürettiği söylemlerden farklı politik söylem stratejileri üreterek sosyal ilişkileri tanımlayan, düzenleyen ve meşrulaştıran kodları tekrar oluşturarak iktidar tarafından dizayn edilen mevcut söylem yapısına karşı gelebilirler (Jorgensen ve Phillips, 2002: 12). Bu noktada söylemsel mücadele sözcük, kelime, cümle, metin, bağlam ve dil gibi unsurları içermekte ve söylem pratikler gücünü diğer söylemsel hareketler ile bağı nispetinde kazanmaktadır. Bundan dolayı Foucault'un anlayışına göre, bir söz dizimindeki söylemin anlamlandırılıp açığa çıkarılması yapısalcı yaklaşımın benimsediği gibi söylemi bağlamsal yapısından soyutlayarak sadece sentaks özellikleri ile analiz etmek doğru bir yöntem değildir. Söylem analizinde asıl yapılması gereken bilgi iktidar ikileminde var olan ilişkileri dikkate almalı ve analize konu olan metni belirli metinler arası ilişkiler ya da söylemsel olarak bağlamından koparmayarak değerlendirmelidir. Bu açıyla post-yapısalcı yaklaşım yapısalcı yaklaşımın aksine, dilin kültürel ve tarihsel yönüne vurgu yapmaktadır. Daha açık bir tanımlama ile Foucault söylemi tarih, özne ve bilgi bağlamları ile analize tabi kılmaktadır. Bu noktada Foucault'a göre bilgi ve iktidar arasında var olan söylemsel bağlamı ortaya koymak ve anlamlandırmak bir söylemin mitleştirilmesiyle açıklanabilir (Griffiths, Roach ve Solomon, 2009: 269).

Eleştirel Söylem Analizi

Klasik anlamda temelleri 1923'lü yıllara dayanan söylem analizinin eleştirel bir özellik kazanması aynı zamanda sosyal bilimlerin alanında önemli değişimlerin yaşandığı 1970'lere denk gelir. Pozitivist yaklaşımın etkisini yitirmeye başladığı 1970'li yıllar aynı zamanda söylem araştırmalarının hem metodolojik sınırlarının hem de uygulama alanının çeşitlendiği süreçtir. Söylem analizlerinde baskı, iktidar ve güç kavramlarının yanı sıra, eşitsizlik, ırkçılık gibi konular üzerinde çalışmalar artmış ve söylem genel anlamda sosyal, politik, kültürel vb. konuşma ve metin pratikleri üzerinden analiz edilmeye başlanmıştır (Threadgold, 2003: 17).

Eleştirel söylem analizi sosyal, siyasal, kültürel nosyonların açıklanmasında gerekli görülmektedir. Her ne kadar farklı disiplinler tarafından farklı uygulama alanlarında tatbik edilse de siyasal söylem, medya söylemi, formel ve enformel söylemler vb. aktör yapı ikileminde bağlamsal özellikleri ile ele alınır. Eleştirel söylem analizinin bu açıyla benimsenmesi mahdut bir teorik çerçeveye sahip olmasından kaynaklanmaz. Bu durum farklı kuramsal yapıların ve uygulamaların eleştirel söylem analizine entegrasyonundan kaynaklanmaktadır (Wodak, 2002a). 1980'lerde Eleştirel Dil Çalışması ve 1990'larda Eleştirel Söylem Analizi olarak tanımlanan kuramın kavramsal ve metodolojik çerçevesinin biçimlenmesinde çağdaş eleştirel söylem teorilerinin ortaya çıkması etkili olmuştur. Bu doğrultuda, Ruth Wodak, Teun A. Van Dijk ve Norman Fairclough gibi aydınlar eleştirel söylem çalışmalarının sosyal ve politik kuram bünyesinde imtiyazlı bir konum elde etmesini sağlamıştır (Threadgold, 2003: 17). Eleştirel söylem analizi "Söylem-tarih analizi, sosyo-bilişsel analiz, sosyal semiyotik analiz, yapısalcı söylem analizi ve okuma analiz"i gibi farklı yaklaşımlar ile ele alınmaktadır. Dolayısıyla eleştirel söylem analizi bu yaklaşımlar ile söylem ile ilgili metin, olay ve pratikleri geniş bir bağlam içerisinde sosyal ve kültürel yapılar, süreçler ve olaylar ile bağdaştırarak açık ya da gizli nedensellikleri sistematize eder (Fairclough ve Wodak, 1997). Bu tür yapıların nasıl oluştuğunu, iktidar tarafından ya da iktidar karşıtı yapılar tarafından ideolojik bağlamlarla nasıl belirdiğini, iktidarın toplumsal ve mekânsal olanı nasıl şekillendirdiğini ve şekillendirmiş olduğu ve bu unsurların iktidarın hegemonyasını nasıl sürdürdüğünü ortaya koymaya çalışır (Fairclough, 1993).

Eleştirel söylem analizinin özellikle sosyal bilimlerin alanında ön plana çıkması, analizin hem metodolojik hem de kuramsal yaklaşımları eklektik bir yapı içerisinde bir araya getirmesindenidir. Eleştirel söylem analizinin bu bütünleştirici yapısı, özellikle coğrafya bilimi gibi çok paradigmatlı disiplinlerde söylem analizinin teorik ve metodolojik bir referans alanı olarak araştırmaların merkezine alınmasını sağlamaktadır. Eleştirel söylem bir yandan toplumsal ve politik yaklaşımları, diğer yandan dilbilimsel kuramı sentezlemektedir. Ayrıca analizinin ana unsurları arasında yer alan söylem dizini ve metinlerarasılık ya da diğer tanımlamayla söylemlerarasılık gibi kavramlar, bu eklektik bağlamdan ortaya çıkan sentezin neticesi olarak şekillenmiştir. Wodak'a (1999) göre eleştirel söylem analizi dilsel açıdan her ne kadar söylemin gücünden faydalansa da söylemin disiplinlerarası bir anlayış gerektiren bağlamını vurgular: "...sorun odaklı bir araştırmacının ileri sürülerek toplumsal etkileşimin izah edilmesidir. Bu durum ise, aynı zamanda multidisipliner bir anlayış ve çerçeveyi gerektirir. Toplumsal sorunlar, sadece dilbilimsel veya tarihi olarak değerlendirilmek için fazla kompleksdir. Eleştirel incelemeler, takım çalışmasını ve multidisipliner metodların ve teorilerin bir arada uygulanması ve kullanılmasını gerektirir." Bu vurgu aynı zamanda eleştirel söylem analizinin disiplinlerarası bir kavram ve yapı bütünlüğünü ortaya koyma durumunu yansıtır. Bu durum söylemin sadece bağlamsal

özelliği ile araştırmaya konu olmasıyla değil, aynı zamanda teorik ve metodolojik önermelerin uygulamaya dönüştürülmesi noktasında da önem taşır. Çünkü eleştirel söylem analizi, teori ve pratik ikilemi arasında güçlü bir bağ kurulmasını öngörür (Wodak, 2011). Bu güçlü bağ özellikle söylemi oluşturan politik ve toplumsal bağlamın araştırılarak ideolojik temelli iktidar üretiminin sorunsallaştırılmasına ve yeniden sistematize edilmesine olanak tanır (Van Dijk, 1997: 4). Analizin içerimlediği bu eleştirel boyut söylem araştırmalarının mekâna ait kimlik, kültür, farklılık, aidiyet vb. sosyal yapı tartışmalarını da kapsayan çok geniş bir metodolojik ve kavramsal çerçeve sunar. Bu çerçeve eleştirel jeopolitik yaklaşımının 1990 sonrası post-empyral çalışmalardan post-kolonyonal araştırmalara kapı araladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca eleştirel jeopolitiğin yeni araştırma gündemlerinin açılmasına ve sosyal bilimlerle beşerî bilimlerin arasında küreselleşme, kimlik politikaları ve egemenlik konusundaki tartışmalara katkıda bulunmaktadır.

Eleştirel Söylem Analizi ve Eleştirel Jeopolitik Bağlamında İdeoloji, İktidar ve Söylem

Bir analiz unsuru olarak söylem her ne kadar yapısalcı ve post-yapısalcı kuramlar tarafından farklı epistemolojik açılarla ele alınıyor olsa da her iki yaklaşımın metodolojik çözümleme temellerinde ideoloji ve iktidar kavramları önemli bir konuma sahiptir. Eleştirel söylem analizinin bu unsurlara atfettiği önem, söylemsel pratiklerin sosyal gruplar arasında oluşturduğu eşitsiz yapı ve iktidar ilişkilerinin üretimi ve bu üretim ile ortaya çıkan sürekliliğin meydana getirdiği mekânsal ve toplumsal kabullerden kaynaklanmaktadır. Bu kabuller ideolojik etkiler olarak değerlendirilerek söylemin yapısal analizi gerçekleştirilir (Jorgensen ve Phillips, 2002: 63). Yine de bu etkilerin analiz edilmesinde eleştirel söylem çözümlemesi sosyal ve söylemsel pratikler arasında sıradan bir belirlenimden kaçınır. Eleştirel söylem analizi bu basit belirlenim yerine söylemin farklı ideolojik aygıtlar tarafından oluşturulduğunu ve bunun yeniden üretime (bilgi/güç) zemin oluşturan tarihsel bir derinliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Egemenlik yapılarının meşruiyetine zemin hazırlayan bu durum özellikle baskın yapının toplumsal kabulünü sabitleyerek doğallaştırır. Böylece ideolojinin örtük bir anlam kazanmasıyla söylem toplumsal olarak verili bir hüviyete sahip olur. Bu noktada toplumsal mekânda sürekliliğini sağlayan kimlik, cinsiyet, ahlaki kabul, kültürel gerçeklik vb. her türlü eşitsiz yapısal ilişkilerin çözülmesi eleştirel söylem analizinin önemini vurgular (Fairclough ve Wodak, 1997).

Eleştirel söylem analizi, eşitsizliklerin temeline inilmesi ve böylece eşitsizliği oluşturan egemen baskın söylemin (bu vurgu eleştirel jeopolitik söyleminde temel argümanını oluşturmaktadır) incelenmesi amacıyla her ne kadar genel anlamda gücü elinde bulunduran söylemin analizi yönelimindeyse de (Wodak, 2002b) toplumsal yapılar farklı ideolojik unsurları bünyesinde barındırdığından analizde diyalektik bir yaklaşımın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Mekânsal olarak etkileşim halinde olan ve söylemsel olarak farklılıklarını ifade etmeye çalışan bu ideolojik-söylemsel formlar, teorik düzlemde farklı yapılar tarafından şekillendirilir ve ideolojiler arası güç mücadelesinin mevzu olarak belirir. Bu temelde, baskın olan söylem karşıt söylemleri pasif hale getirmek amacıyla onları mekânsal ve toplumsal düzeyde ideolojiden arındırır. Eleştirel söylem analizi baskın ideoloji tarafından soyutlanan ve eşitsiz iktidar yapılarınca müphem bir hüviyete haiz bırakılan söylemleri ideolojik temeller çerçevesinde yeniden sorunsallaştırarak yorumlar ve baskın söylem ile arasındaki ilişkiyi inceler. Bu durum ideolojik söylemleri esoterik hale getirerek doğallaştırma eğilimi gösteren baskın ideolojik söylemlerin toplumsal özneler tarafından ideolojiden arındırılarak tüketilen normların görünür kılınmasını sağlar (Fairclough, 1995: 27).

İdeolojik çözümlemeyi baz alan eleştirel söylem analizinde merkezi bir konum teşkil eden iktidar sorunu iki yaklaşım ile ön plana çıkmaktadır. Bir taraftan baskıcı olmasının yanında üretici olan iktidar, diğer taraftan ise sadece denetim mekanizması olarak iktidar tanımlamasının içselleştirildiği görülmektedir. Denetim mekanizması olarak iktidar kavramı, bir yapının diğerini denetim şekli olarak toplumsal iktidarın eylem ve bilişsel alanı denetim altına almasıdır. Bu durum iktidarı elinde bulunduran gurubun diğer unsurların eylem alanlarını sınırlandırılabilceği ve zihinsel olarak bu gurupları etkileyebileceği anlamına gelmektedir. Baskın olan iktidar ise mekânsal ölçekte bireylerin eylem ve bilişsel kabiliyetlerini metinler ve söylemler aracılığıyla kontrol altına alır. İktidarın kontrolü altında bulunan gruplar, kurumsal üretim ve yeniden üretim araçlarını elinde bulundurmadığından ya da sınırlı bir kontrole sahip olduğundan mekânın yeniden üretilmesi ve üretilen soyut ideolojik yapının meşrulaştırılması baskın olan iktidarın hegemonyasında bulunur. Böylece ideolojik teamüllerin devinimi için iktidar ve iktidarın çıkar aygıtları sürekli olarak tahakküm kurar. Bu kurgunun dışında kalan pasif özneler ise tasarlanan mekâna ait bilgileri iktidara taşır (Van Dijk, 1993). Üretici olarak iktidar kavramsallaştırılmasında ise iktidara karşı eylem ve direniş ihtimali vurgulanmaktadır. Bu noktada bireyler rekabet hâlinde bulunan farklı ideolojiler içinde konumlanırlar. Bu konumlanma kültürel faaliyetler bünyesinde metinsel anlamın yorumlanma aşamasında ortaya çıkar. Bundan ötürü metinlerin çelişkiler yumağı olabilen birden çok anlamının olduğu ve bu metinlerin birbirinden farklı yorumlara maruz kalabildiği belirtilir (Fairclough, 1996).

İdeoloji ve iktidar ikileminde eleştirel söylem analiziyle koşut epistemolojik temellere dayanan eleştirel jeopolitiğin kavramsal olarak farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Agnew (1998) jeopolitiği “dünya siyasetinin yapısına giren coğrafi varsayımların, adlandırmaların ve anlayışların incelenmesi” olarak tanımlamaktadır. Dalby (1990) jeopolitik teriminin çoğu zaman bir başkasını birleştiren birçok anlama sahip olduğunu ancak hepsinin ortak olarak mekân ve iktidarın karşılıklı

ilişkileri ile ilgili olduğunu savunmaktadır. Dalby ayrıca mekân ve iktidar ilişkilerinin jeopolitik tartışmaların merkezinde olmasına rağmen, birçoğunun çok sayıda jeopolitik metinle ifade edilmediğine dikkat çekmektedir. Temel olarak eleştirel Jeopolitik varsayımları, yapıları ve güç ilişkilerini ortaya çıkarmayı ve incelemeyi amaçlamaktadır (Johnston, Gregory, Prat ve Watts, 2009: 122). Coğrafya biliminde jeopolitiğin bu yapı ile ele alınması genel perspektifte sosyal bilimlerdeki değişimler ile birlikte meydana gelmiştir. Pozitivist anlayışın aksine toplumsal olanın temellendirildiği yeni süreçte siyasi coğrafyacılar sosyal problemler ile ilgilenmeye başlayarak toplumsal ayrımcılık, kimlik problemleri, kentleşme vb. konulara yönelmeye başlamıştır (Anaz, 2012: 24). Bilhassa Michel Foucault ve Jacques Derrida gibi post-yapısalcı olarak nitelendirilen düşünürlerin araştırmalarından esinlenen eleştirel jeopolitikçiler, bilgi ve gücün ayrılmaz bir bütünlüğe sahip olduğunu, coğrafyaya ait verilerin siyasetin eyleme evrilmesi halinde asla objektif, apolitik ve ideolojiden bağımsız olmayacağını kabul etmektedirler (Toal, Simon, 1998'den akt., Anaz, 2012). Foucault (1980) tüm söylemsel oluşumların gücü ifade eden pratikler olduğunu iddia ederek aynı zamanda coğrafya ve iktidar arasındaki ilişkiyi belirtmektedir. Daha açık bir ifade ile jeopolitik söylem demek güç ve güç ilişkisi demektir. Aynı zamanda baskın olan jeopolitik söylem diğer olası söylemleri önemli düşüncelerden hariç tutar. Böylece jeopolitik söylem bir kez baskın hale geldiğinde sorunsuz ve zararsız olarak görünmeye başlar (Dalby, 1990: 28). Eleştirel söylem analizinin de vurguladığı gibi jeopolitik söylemlere gömülü güç/bilgi ilişkilerini ortaya koymak, belki de eleştirel jeopolitik yaklaşımın en önemli amacıdır (Haklı, 1998). Bu doğrultuda eleştirel jeopolitikçiler semiyotik açıdan dilin jeopolitiğini ve ideolojik temelli jeopolitik söylemleri araştırmalarında temellendirip sorunsallaştırarak çalışmalarını yürütürler (Toal, Simon, 1998, akt., Anaz, 2012). Başka bir tanımlamayla teorisyenler dili, belirli değer sistemlerini oluşturmada ve güçlendirmede kullanılan bir araç olarak görür. Dilin rolü insanların davranışlarını, motivasyonlarını, isteklerini, korkularını ve "ortak anlam" olarak belirli bilgi biçimlerini oluştururken inançları şekillendirmede rol oynar. Söylem sadece konuşma ve metinler olarak değil aynı zamanda bu yapıların şekillendiği bağlamlar olarak görülür (Agnew ve Corbridge, 1995: 95). Eleştirel Jeopolitiğin temel önermesi, coğrafyanın her zaman politika ve ideoloji meselesiyle bağlantılı olan sosyal ve tarihi bir söylem olduğu iddiasıdır. Jeopolitik söylemler kendi içlerinde güç yapılarıdır. Bu söylemler güçlerini korumak veya dünya siyasetinde daha fazla güç kazanmak için belirli kurumlar ve politik güçler tarafından inşa edilirler (Agnew, 1998: 79). Böylece söylemler sadece jeopolitik uzmanlarının değil aynı zamanda akademisyenlerin, öğrencilerin, yazarların ve sıradan insanların bilişsel edinimlerini de şekillendirmekte ve bazı dış politika eylemleri için temayülleri haklılaştırmaktadır. Ayrıca geçmiş, şimdi ve geleceğin anlamını temsil etmeye ve gerektiğinde yeniden yapılandırmaya hizmet etmektedirler. Bu yeniden yapılanma, insanların coğrafyaları belirli şekillerde belirlemelerine, hayali coğrafyaların tezahürüne ve politika yapıcılarının belirli siyasi sonuçlarla ve belirli modlarda hareket etmelerini neden olmaktadır (Toal, 2000: 126). Coğrafi tanımlar ve kavramlar, devletlerin stratejik doktrinlerinin, politika oluşturma süreçlerinin ve dünyayla ilgili akademik tartışmaların önemli bir parçasıdır. Bu tanımlar ve kavramsallaştırmalar, alternatif eylem durumlarını marjinalleştirirken bazı dış politika eylemlerini mümkün kılar. Örneğin, geleneksel coğrafi sınıflandırma, farklı bölgeleri "gelişmiş" veya "ilkel", "modern" veya "geri", kalmış olarak adlandırır. Avrupa ve ABD gibi politik kültürel yapılar moderniteyi ve demokrasiyi temsil ediyor olarak görülürken bunun dışında kalan dünyanın diğer yapısal unsurları sadece Avrupa'nın geçmişine göre görünüşleri ile konumlanmaktadır (Agnew, 1998: 7-9). Avrupa ve Amerika'yı 'modern' ve dünyanın geri kalanını 'modern olmayan' olarak tanımlamak, alternatif eylem yollarını marjinalize ederken, dünyanın diğer bölgelerine siyasi müdahaleyi mümkün kılar. Bir bölgeyi 'demokratik' veya 'demokratik olmayan' olarak tanımlamak, sadece onu tanımlamakla kalmaz, aynı zamanda doğası gereği dış politika yaklaşım ve türünü tanımlamaktır. Tanımlamayı yapanın akademisyen, devlet adamı veya medya mensubu olup olmadığına bakılmaksızın, 'gelişmiş' veya 'gelişmekte olan', 'Batı' veya 'İslami' alanları tanımlamak bu açıyla jeopolitik bir söylemdir. Bu jeopolitik söylem bir kez kurulduktan sonra, insanların zihinlerinde kodlanır ve meselenin tartışması söylemin dışına çıkmaz (Agnew ve Corbridge, 1995: 49).

Söylemi çalışırken sorulması gereken asıl önemli soru, hangi söylemin veya kimin söyleminin ele alınacağıdır. Eleştirel jeopolitikçiler önemli bir kısmı bunun resmi bir söylem olduğunu ve bu söylemin devlet ve yönetim tarafından kullanıldığını savunmaktadır. Yves Lacoste (1976) aynı zamanda coğrafi bilgiyi doğada esasen stratejik ve askeri olarak görmektedir. Neil Smith (2000) göre ise jeopolitik ulusal liderler için birer metindir. Peter Taylor (2003) siyasi coğrafyanın siyasi iktidar ile coğrafi mekân arasındaki ilişkisellikte bilginin yaratıcısı rolünü oynadığını savunuyor. Farklı yaklaşımlar olsa da eleştirel jeopolitikçiler eleştirel söylem analizi zemininde iktidar tarafından üretilen 'baskın söylem' in araştırılması gerektiğini savunmaktadır. Bu noktada onların baskın söylem olarak savundukları şey resmi söylemdir. Haklı'nın (1998: 337) belirttiği gibi, "resmi söylemler baskın söylemlerdir, hatta popüler olanları sömürgeleştirebilir." Agnew (1998: 6) devlet söylemini güçlü ve köklü bir geleneksel rasyonalite olarak tanımlar. Bu açıyla resmi söylemler diğerlerinden daha fazla toplumsal ağırlığa sahiptir. Haklı (1998: 340) iktidar ile söylem arasındaki bu ilişkiyi şöyle açıklar: "Temsiliyetlerin gerçeği ortaya koyma kabiliyeti, 'dış gerçeklik' ile olan bağdan ziyade kurumsal ağırlıklarından kaynaklanır. Dolayısıyla, devlet tarafından üretilen temsiller, kurumsal olmayan ortamlarda üretilenlerden daha fazla yetkiye sahiptir." Resmi söylemler esas olarak devlet bürokrasisinde devletin resmi yetkilileri tarafından üretilir. Amerika Birleşik Devletleri örneğini incelerken, Weldes ve Saco (1996) devlet yetkililerinin neden resmi söylem üretme gücüne sahip olduklarını açıklar. Devlet yetkilileri, ABD'nin karşılaşacağı tehditleri tanımlamak, ABD tarafından yapılacak eylemlere karar vermek ve ABD'nin gerçekleştireceği

politikaları uygulamak noktasında konuşma yetkisine sahip kişilerdir. Ayrıca resmi söylemler devlet dışında farklı kurumlar tarafından üretilir. Bu aktörler eleştirel jeopolitikçiler tarafından “devletin aydınları” olarak nitelenir. Devletin aydınları kavramı uzmanlıklarından dolayı akademisyen, emekli bürokrat ve araştırmacılar gibi karar verme sürecinde devletin resmi organlarına hizmet eden kişileri kapsamaktadır. Devlet aydınları devlet yetkililerinden daha az veya daha fazla etkili olabilir ancak burada önemli olan, her iki grubun dış politika konusundaki fikirlerini ifade etmekte imtiyazlı olmalarıdır.

Eleştirel Jeopolitik Çalışmaları ve Metodolojik Bir Çerçeve Olarak Eleştirel Söylem Analizi

Eleştirel jeopolitik eleştirel söylem analizine neden ihtiyaç duyar sorusuna şu cevabı vermek kapsamlı bir çerçeve sağlayacaktır: Bir şeyi eleştirel olarak analiz etmek o şeyi verili olarak kabul etmemek anlamına gelir. Eleştirel söylem analizi, sosyal eşitsizliği, dilin (ya da söylemin) kullanımıyla ifade edildiği, işaret edildiği, kurgulandığı, meşrulaştırıldığı vb. unsurları eleştirel olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım ile herhangi bir konuda kompleks bir yapı gibi duran gizli kalmış yönler şeffaflaşır ve aynı zamanda indirgemecilik, dogmatizm ve ikilik önlenmiş olur. Söylemlerin eleştirel bir biçimde analiz edilmesi coğrafyaları amaçları doğrultusunda tanımlayan iktidar yapılarının ve ideolojilerin analiz edilmesi anlamına taşır. Yine de eleştirel olmak, olumsuz olmak anlamına gelmediği gibi şüpheli olmayı gerektirir. Ayrıca Eleştirel olmak demek yeni alternatiflerin önerilmesi gerektiği anlamına da gelir (Wodak, 2007). Eleştirel jeopolitiğin söylemi bu açıyla ele almasının temel gerekçelerinden biri farklı hikâye formlarında üretilen söylemin (formel, enformel ve popüler medya tarafından üretilen yazılı, sözlü ve görsel materyaller) ve mekânın kültürel temsilleri biçimindeki söylemlerin barındırdığı çelişkileri çözümüleme durumundan kaynaklanır. Bu noktada eleştirel jeopolitik için önemli olan şey, Jeopolitiğin yoksulların değil, güçlülerin dili olduğu anlayışıdır. Bu nedenle, eleştirel jeopolitik söylemleri eleştirel bir açıyla analiz ederek aslında bu dilin konuşulduğu ve yazıldığı güçlü söylem ve bağlamı incelemektedir (Toal ve Dalby, 1998).

Metodolojik açıdan eleştirel söylem analizi ve eleştirel jeopolitik yaklaşımının epistemolojik temellerinin benzer olduğu ve iki yaklaşımında eleştirel kuramdan beslendikleri görülmektedir. Bu noktada eleştirel söylem analizi eleştirel jeopolitikçiler için konuyu araştırmada bir mercek görevi görür. Eleştirel söylem analizi, araştırmacıya bir yöntem sunmaktan ziyade bir problem hakkında düşünmenin bir yolu olarak tanımlanabilir. Eleştirel söylem analizi bu açıdan bir araştırma yöntemi değil, ifadenin ardındaki ontolojik ve epistemolojik varsayımları sorgulamanın bir yoludur. Eleştirel söylem analizi araştırmacının metinleri ve bağlamları yorumlamasını sağlar; araştırmacının, arkasındaki ve eylemin örtük varsayımlarını ortaya çıkarmasına, eleştirel düşüncenin hayata uygulanması ve yorumlayıcı bir okuma yoluyla baskın olan söylemin ortaya çıkarılmasına olanak tanır. Bu nedenle eleştirel jeopolitikçilerin çalışmalarının büyük bir çoğunluğu Foucault’nun çalışmalarına dayanır. Foucault’nun çalışmalarında söylemler dilsel olarak sentaks özelliklerinden çok daha fazlasıdır, söylemler, kodlar ve prosedürler içindeki bilginin inşası yoluyla belirli bir anlayışı ortaya koymak için kuralları, kodları ve prosedürleri harekete geçiren bir güç oyunudur. Çünkü belirli epistemolojik iddiaları içeren şekilleri anlayarak ve bilerek gerçekliği belirli şekillerde düzenlerler. Ayrıca belirli kurumsal ve politik yapıların entelektüel düzenlemelerine meşruiyet sağlarlar (Dalby, 1990: 5). Her ne kadar iki yaklaşım arasındaki ilişki farklı açılarla ortaya konulsa da Laclau ve Mouffe (1987), üç önemli boyuta göre eleştirel jeopolitikte söylem analizi yaklaşımlarının sistematikleştirilmesini önermiştir: analiz bağlamı (yakın ve uzak), analitik analiz formu (yapısalcı ve yorumlayıcı açıklayıcı) ve analize yönelik siyasi tutum (dâhili veya ayrılmış). Eleştirel söylem analizine yönelik politik tutum, 1990’ların başlarında Gerard Toal, John Agnew, Simon Dalby ve Klaus Dodds gibi araştırmacıların yazılarında açık bir şekilde anlaşıldığından beri eleştirel jeopolitiğin kilit bir ilkesi olarak kabul edilmektedir (Müller, 2010). Eleştirel jeopolitikte söylem analizi geleneksel olarak eleştirel bir duruş sergilemiştir ve söylemlerin ideolojik etkilerini oldukça geniş biçimde analiz etmek için ana aktör teorilere dayanmıştır. Ancak son yıllarda, eleştirel jeopolitik araştırmalar bu açıklama ile kolayca yakalanmayan araştırma alanlarını ve temalarını genişletmeye başlamıştır. İlk olarak, araştırmalar kimliklerin söylemsel inşasını ortaya çıkarttığı gibi ilgili alanını mikro bağlamları ve uygulamaları içerecek şekilde genişletmiştir. Bu durum eleştirel jeopolitik için farklı metodolojik yönelimlere kapı aralamaktadır. İnsanların jeopolitik ile ilgili kavrayışlarını ve deneyimlerini kavramak için etnografyanın bir yöntem olarak kullanılması bu duruma örnek gösterilebilir (Dodds, 2001).

Eleştirel jeopolitikte söylem kavramının bu açıyla benimsenmesi, jeopolitik anlamın inşasındaki bağlamlara dikkat çekme çabasından kaynaklanır. Eleştirel jeopolitiğin savunucuları, jeopolitik bir söylemin belirli politik ve sosyal bağlamları dikkate alması gerektiğini savunarak eleştirel bir çağrıda bulunmaktadırlar (Toal ve Agnew, 1992). Bununla birlikte, bu “çağrı”ya neredeyse hiçbir teorik yaklaşım tarafından cevap verilmemiştir. Buna gerekçe olarak eleştirel jeopolitikte ‘söylem analizi yapma’ çıkışı ve bu analizin temelini oluşturan metodolojinin oldukça belirsiz bir tanımlamaya sahip olduğu iddiasıdır. Gerçekten de bu problem sadece eleştirel jeopolitik ile sınırlı olmayıp disiplinler arası söylem araştırmalarını da etkileyen bir durumdur (Müller, 2010). Antaki ve ark. (2003) bu çağrının eleştirel yaklaşımlar için güncelliğini koruduğunu belirterek, çok sayıda çalışmanın eleştirel söylem analizinden yeterince yararlanmadığını ve metodolojilerini açıklamada yetersiz kaldıklarını belirtmektedirler. Bu durum daha genel bir açıklamayla eleştirel jeopolitik içinde, metodolojik varsayımlarını ortaya koyan ve bir metodoloji oluşturma süreci konusunda samimi olan eleştirel söylem analizine açık girişimlerin yetersizliğini vurgulamaktadır. Özellikle metodoloji ile ilgili bu suskunluk daha da şaşırtıcıdır çünkü eleştirel söylem analizinden faydalanmanın ortak bir anlayışı veya yerleşik bir metodolojisi yoktur. Geleneksel metin çözümleme

yöntemlerinin yerleşik rutinlerinin aksine, söylem çözümleme yaklaşımları yaygın olarak kabul görmüş bir metodolojik kanonun üzerine çizim yapmaktan uzaktır. Bu nedenle uygun bir şekilde jeopolitik muhakeme ve dış politika uygulamalarının söylemsel bir analizinin nasıl yapılacağına dair tartışmalar gecikmiştir (Toal, 2002). Eleştirel jeopolitikçilerin şimdiye kadar söylem analizi ile teorik birleşme çağrısı büyük ölçüde cevapsız kalmıştır. Yine de özellikle soğuk savaş sonrası süreç ve yaşanan küreselleşme atmosferi söylem analizi yaklaşımlarından eleştirel söylem çözümlemesinin belki de eleştirel jeopolitik ile ilişkili diğer herhangi bir çalışma alanından daha fazla bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ilişkiyi Taylor'un (2004) da belirttiği gibi, "Eleştirel söylem analizi, eleştirel politika analizi için özellikle uygundur çünkü dilin diğer sosyal süreçlerle ilişkisinin ve dilin güç ilişkileri içinde nasıl işlediğinin detaylı olarak incelenmesine olanak tanır. Eleştirel söylem analizi sistematik analiz için bir çerçeve sunar; araştırmacılar spekülasyonların ötesine geçebilir ve politik metinlerin nasıl işlevsellik kazandığını gösterebilir." Söylem kavramının ortak bir tanımını bulma girişimleri, eleştirel jeopolitiğin gelişmesinde göreceli olarak erken gerçekleşmiş olsa da, söylem analizi literatürünün kabul edilmesi hala bir zorunluluk olarak kabul görmektedir. Bu doğrultuda Kuhn'un (2000) tanımlamasıyla eleştirel jeopolitik paradigmasının günümüz perspektifinden "olağan bilim dönemi" sürecinde olduğu ve bu paradigmayı destekleyen bilimsel çalışma ve metodolojilerin artarak devam ettiği belirtilebilir. Bu noktada genel perspektifte söylem analizinin özel ölçekte eleştirel söylem analizinin eleştirel jeopolitik içerisinde hangi saiklerle ele alınacağı, metodolojik olarak söylem analizinin eleştirel jeopolitik ile temerküz olup olmayacağı ve son merhalede eleştirel jeopolitiğin farklı bir literatür geliştirip geliştirmeyeceği sorusu paradigma içerisinde artarak devam eden araştırmalar ile cevap bulacaktır.

SONUÇ

Modern bilimin başlangıcı olarak 19. yy. bilim dünyasında önemli değişimlere kapı aralamıştır. Pozitivist yaklaşımın ön plana çıktığı bu süreç sosyal bilimlerin alanını da etkileyerek birey, kültür ve toplum gibi sosyal unsurların nedensellik ilişkileri temelinde açıklanmasına neden olmuştur. İki kültürlü bilim dünyası içerisinde hem doğa bilimleri hem de beşerî bilimlerin kesişme alanında yer alan coğrafya disiplini de bilimsel paradigmada yaşanan bu değişimlerin etkisinde kalarak disipline ait nomotetik kuralları arama girişimleri yoğunlaşmıştır. Bu girişimler ancak sebep ve etki bağlamında insanın karmaşık ve önceleri daha az bilinen dünyasına uygulandığında günümüzde önemi oldukça azalmış olan çevresel determinizm ile sonuçlanmıştır. Modern bilimin tarihsel serüveni içerisinde göreceli olarak geç bir döneme tekabül eden bu teorik araştırmalar disiplinin alt dallarını etkileyerek özellikle beşerî coğrafya içerisinde merkezi bir konumda yer alan jeopolitik çalışmaları da etkilemiştir. Çevresel determinizm temellerine dayanan ve nesnel politik bir yaklaşım geliştiren klasik jeopolitik alanındaki dönüşüm sosyal bilimlerin alanında yaşanan gelişimlerle paralellik göstermiştir. Dolayısıyla 1960 sonrasında ortaya çıkan post-pozitivist yaklaşım coğrafya disiplini de etkilemiş ve bu bağlamda siyasi coğrafyada eleştirel jeopolitik paradigmatik değişimi gerçekleştirmiştir.

Post-modern sürecin etkisiyle özellikle sosyal bilimlerin alanında ortaya çıkan eleştirel yaklaşımlar ve post-yapısallı teorinin öncülüğünde bulunan Michael Foucault'un söylem temelli iktidar sorgulamaları eleştirel jeopolitik paradigmasının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Söylem kavramının eleştirel jeopolitikte benimsenmesi ise jeopolitik anlam inşasının bağlamlarına dikkat çekmiştir. Bu açıyla eleştirel jeopolitiğin savunucuları, jeopolitik ile ilgili söylem analizlerinde jeopolitik gücün gömülü olduğu politik ve sosyal bağlamların temellendirilmesi çağrısında bulunmaktadır. İdeoloji merkezli iktidar ve söylem arasındaki bağlam genel olarak değerlendirilirse eleştirel analiz söylemin toplumsal iktidarı yeniden nasıl ürettiğini, iktidarın söylem ve metin aracılığıyla nasıl kötüye kullanıldığını ve bunun neticesinde egemenlik ve baskı altına alınmaya çalışılan toplumun diğer kesimlerinin hegemonyanın geçici, kısmi ve istikrarsız durumundan ötürü gösterdiği direnci çözümlemeye çalışmaktadır. Bundan ötürü eleştirel jeopolitik incelemelerinde araştırmacıların bilgi-güç temelli iktidar-yapı söylemlerini merkeze almadan yer politiki ve unsurlarını incelemeleri düşünülemez.

Eleştirel jeopolitik çalışmaları, söylemsel ve metinsel pratiklerde belirgin olan ideolojik farklılıklara ve bunun toplumsal yapılarındaki yansımalarına odaklanmaktadır. Temel vurgu, söylemsel pratiklerin iktidar ilişkilerinin neden olduğu adil ve eşit olmayan durumun sosyal yapılar arasında meydana gelmesine ve yeniden üretilmesine olanak sağladığı yönündedir. Bu noktada eleştirel tutum hem adil, eşit ve demokratik olmayan söylemsel pratikleri hem de sosyal yapıyı meşrulaştıran ve toplumdaki baskın iktidar tarafından üretilen söylemsel pratikleri analiz etmektedir. Eleştirel teori temellendirmelerinden beslenen ve ideoloji-iktidar çözümlemelerini mercek altına alan eleştirel söylem analizi, belirli konuşma ve yazıların anlamsal ve dilsel özelliklerinin incelenmesi yoluyla yorumlayıcı ve açıklayıcı analizleri kullanmaktadır. Dolayısıyla bu yönelim metodolojik bir yaklaşım olarak eleştirel jeopolitik araştırmalarının çözümlemesine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, söylem her zaman bir metin, belge veya konuşmadan daha fazlasıdır. Söylem, topluluğun (toplumun) sosyal, politik ve kültürel bağlamının ve içinde geliştiği zamanın bir ürünüdür. Bu nedenle, eleştirel söylem analizinde, post-yapısallıktan güçlü bir şekilde etkilenen ve post-modern sürecin çok sesliliğinde anlam kazanan güç ve yapı eksanlı kimlik politikaları, popüler kültür, feminist ve politik ekonomi vb. analizler için eleştirel jeopolitikte kullanımı giderek artan bir duruma haizdir.

EXTENDED ABSTRACT

PARADIGMATIC CHANGE IN GEOPOLITICAL DISCOURSE AND CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS

INTRODUCTION

Geography discipline (Özgen, 2016: 7), which emerged in the early ages with the definition of geography with topographic, cartographic and theological traditions, has witnessed significant changes both in the classical and modern periods, both epistemologically and ontologically. This situation led to the emergence of many paradigms in the discipline. In parallel with this change, political geography has been affected by different information theoretical structures. The classical geopolitics (Kelly, 2019), which questions the concrete boundaries between spatial identities determined especially in the early 20th century, adopts the daily relationship between space and world politics, and has developed its objective political approach has been replaced by a critical geopolitical approach at the end of the cold war with an increased pluralistic point of view. Critical discourse analysis, which emerged within the discourse analysis and is in parallel with the development process of critical geopolitics, creates a methodological basis by analyzing the relations between discourse, ideology, power and meaning, which are the research assumptions of critical geopolitics. Critical discourse analysis is positioned in the interaction of symbols and meanings that shapes space as the individual's field of action, by putting the role of ideology in the social construction of reality (Toal and Agnew, 1992). Just as in critical geopolitics, while the concept of ideology is one of the focus elements of language analysis, the concepts of ideology, discourse and power represent the point where two approaches intersect as research subjects.

In this context, the study aims to explain the scientific paradigm change in political geography. The study determines the situation of critical geopolitics to analyze critical discourse analysis from a methodological perspective. In addition, this study examines the relationship between critical assumptions and propositions of critical discourse analysis and critical geopolitics.

Paradigmatic Change in Political Geography: Reconstruction of Geopolitical Discourse

The concept of paradigm (Özgen, 2016: 269), which provides a comprehensive arrangement for theory and scientific research, is defined through many aspects as an old English concept, which means pattern, example or model. But scientifically, the paradigm was revealed by Thomas Kuhn's work named "Structure of Scientific Revolutions" (Kuhn, 2000). The meaning that Kuhn has attributed to the concept of paradigm has brought a new dimension to the traditional history of science in a stationary atmosphere. Accordingly, many sciences aiming to solve a problem share assumptions, techniques and standards within a common framework (Johnston, Gregory, Prat, and Watts, 2009). Kuhn, who tries to reveal the development of the branches of science theoretically, states that scientific knowledge emerges through three stages. The first stage is the "ordinary pre-scientific period", in this period, all the methods and theories, whether scientific or not, is the stage in which each approach considers itself scientifically. In this process, one of the theories comes into prominence and gains importance. In this case, the researchers turn to this theory that gains value and if the method and terminology are agreed, the second phase is passed. The second stage, conceptualized as the "ordinary science period", covers the process in which scientific studies supporting the paradigm are carried out without interruption. In this process, where researches intensify, problems that cannot be solved also arise. According to Kuhn, who calls these problems "anomaly", the paradigm begins to experience a crisis period with these anomalies. This crisis period continues until a new paradigm emerges and, of course, studies are carried out in this process depending on the existing paradigm. The last stage is the "scientific revolution period" stage, and this period is a process in which solutions to problems accelerate. In this process in which the search for a new paradigm accelerates, the crisis is overcome with the adoption of the new paradigm in the dilemma of the old-new conflict and its influence in the scientific community, and the period of the usual science begins again with the new paradigm (Kuhn, 2000).

It is possible to make the paradigmatic change of political geography historically by adopting different approaches, just like in the science of geography. [John Agnew \(1995\)](#), one of the important representatives of critical geopolitics, identifies three different geopolitical paradigms, each born from the remnants of the previous one: civilizational, natural and ideological geopolitics. Post-modern and post-structural paradigms that emerged with the political and social developments in the world especially after 1960 provided the epistemological basis of critical geopolitics that problematized classical geopolitics. Compared to other approaches in the social sciences, the counting was adopted as a paradigmatic acceptance, which was declared a “critical” perspective, abstracting from the classical understanding explaining foreign policy and state practices, especially in the post-1980 period ([Dodds, 2001](#)).

Discourse Analysis

Discourse, which is considered as a structure that provides mutual communication, can be defined as an element that structures the link between the individual and the object. Discourse is a field consisting of certain structures and rules and used to describe linguistic structures by systematizing them. As a type of analysis, discourse analysis examines discourse either in terms of grammatical and morphological features as in structuralist language studies, or in terms of meaning, context or knowledge / power relationship as in post-structuralist studies ([Van Dijk, 1997](#)).

Discourse analysis, which is based on different disciplines recently, is divided into three main approaches and methods: Critical Discourse Analysis, Discourse Analysis of Mouffe and Laclau and Psychological Analysis of Discourse. In general, these three approaches emphasize the importance of the structural and constitutive role of language. Finally, these three approaches emphasize the link between social action and interest and argue that care defines the world in different ways and leads to different social acquisitions and structures ([Jorgensen and Phillips, 2002](#)).

Contrary to the structuralist approach, the Post-structuralist understanding accepts language from a social and political perspective, not an ontological objective structure. Therefore, according to the post-structuralist approach, language is the shaping of social political production through different identity and structural problems. Therefore, the practice of discourse is also the junction point surrounding concrete and abstract elements such as political, ideological, identity and thoughts ([Hansen, 2006: 15](#)). With this perspective, the post-structuralist approach, in contrast to the structuralist approach, puts emphasis on the cultural and historical aspects of language. With a more explicit definition, Foucault makes the discourse analyzed with the context of history, subject and knowledge. At this point, according to Foucault, exposing and making sense of the discursive context between knowledge and power can be explained by the mythologizing of a discourse ([Griffiths, Roach and Solomon, 2009: 269](#)).

Critical Discourse Analysis

The critical feature of discourse analysis, the foundations of which were dating back to the 1923s, also coincides with the 1970s when significant changes occurred in the field of social sciences ([Threadgold, 2003: 17](#)). Critical discourse analysis is considered necessary in explaining social, political and cultural notions. Although it is applied by different disciplines in different application areas, political discourse, media discourse, formal and informal discourses, etc. in the actor / structure dilemma, it is dealt with its contextual features ([Wodak, 2002a](#)). The emergence of contemporary critical discourse theories was effective in shaping the conceptual and methodological framework of the theory defined as Critical Language Study in the 1980s and Critical Discourse Analysis in the 1990s. Critical discourse analysis is handled with different approaches such as “discourse-history analysis, socio-cognitive analysis, social semiotic analysis, structuralist discourse analysis and reading analysis” ([Fairclough and Wodak, 1997](#)). The integrative structure of critical discourse analysis enables discourse analysis to be centered on research as a theoretical and methodological reference area, especially in multi-paradigm disciplines such as geography science. The critical dimension of critical discourse analysis includes a wide range of methodological and conceptual frameworks, including discussions of social structure such as identity, culture, difference, belonging of the space. This framework contributes to the opening of new research agendas of critical geopolitics and discussions on globalization, identity politics and sovereignty between social sciences and humanities.

Critical Discourse Analysis and Ideology, Power and Discourse in the Critical Geopolitical Context

Critical discourse analysis, the aim of descending to the basis of inequalities and thus examining the dominant discourse that constitutes inequality forms its agenda in critical geopolitics. In addition, the problem of power, which constitutes a central position in critical discourse analysis based on ideological analysis, comes to the fore in critical geopolitical studies. In the dilemma of ideology and power, it is seen that critical geopolitics, which is based on parallel epistemological

foundations with critical discourse analysis, is conceptually defined in different ways. [John Agnew \(1998\)](#), defines geopolitics as "the study of geographic assumptions, naming and understandings that come into the making of world politics". [Simon Dalby \(1990\)](#), especially critical geopolitics, inspired by the research of post-structuralist thinkers such as Michel Foucault and Jacques Derrida, admit that knowledge and power have an inseparable integrity and that geographical data will never be objective, apolitical and independent of politics in the event that geographical data evolves into political action (Toal, Simon, 1998, act., [Anaz, 2012](#)). [Foucault \(1980\)](#), also claims the relationship between geography and power, claiming that all discursive formations are practices that express power. To put it more clearly, geopolitical discourse means power and the relationship of power. At the same time, the dominant geopolitical discourse excludes other possible discourses from important thoughts. Thus, once geopolitical discourse becomes dominant, it starts to appear smoothly and harmlessly ([Dalby, 1990: 28](#)). As emphasized by critical discourse analysis, revealing the power / knowledge relations embedded in geopolitical discourses is perhaps the most important aim of the critical geopolitical approach ([Hakli, 1998](#)). In this respect, critical geopoliticians conduct their studies by grounding and problematizing the geopolitics of language and ideological-based geopolitical discourses in their research (Toal, Simon, 1998, act., [Anaz, 2012](#)).

Critical Geopolitical Studies and Critical Discourse Analysis as a Methodological Framework

The epistemological foundations of critical discourse analysis and critical geopolitical approaches are similar in methodology, and both approaches are fed by critical theory. Critical discourse analysis can be defined as a way of thinking about a problem rather than presenting a method to the researcher. Critical discourse analysis allows the researcher to interpret texts and contexts; it allows the researcher to reveal the implicit assumptions behind the action, to apply critical thinking to life and to reveal the dominant discourse through an interpretive reading ([Dalby, 1990: 5](#)). [Laclau and Mouffe \(1987\)](#), proposed systematizing discourse analysis approaches in critical geopolitics according to three important dimensions: analysis context (near and far), analytical analysis form (structuralist and interpretive explanatory), and political attitude towards analysis.

Discourse analysis has traditionally taken a critical stance in critical geopolitics, and the main actor has relied on theories to analyze discourses and their ideological effects quite extensively. However, in recent years, critical geopolitical research has begun to expand research areas and themes that are not easily captured by this explanation. Research has revealed its discursive construction of identities as well as expanding its field of interest to include micro contexts and applications ([Dodds, 2001](#)). Critical geopoliticalists' call for theoretical unification with discourse analysis has so far been largely unanswered. Nevertheless, critical discourse analysis, especially from the post-cold war process and the atmosphere of globalization, reveals that critical discourse analysis is more a concept than any other field of study related to critical geopolitics. As [Taylor \(2004\)](#), states this relationship, "Critical discourse analysis is particularly suitable for critical policy analysis because it allows a detailed study of the relationship of language with other social processes and how language operates in power relations. Although attempts to find a common definition of the concept of discourse occurred relatively early in the development of critical geopolitics, the acceptance of the discourse analysis literature is still considered an imperative. In this respect, it can be stated that the critical geopolitical paradigm is in the process of "ordinary science period" from the perspective of [Kuhn \(2000\)](#) and that scientific studies and methodologies that support this paradigm continue increasingly.

CONCLUSION

Michael Foucault's discourse-based power inquiries had a significant impact on shaping his critical geopolitical paradigm. The adoption of the concept of discourse in critical geopolitics has drawn attention to the context of geopolitical meaning building. In this respect, the advocates of critical geopolitics call for the grounding of political and social contexts in which geopolitical power is embedded in discourse analysis of geopolitics. Critical geopolitical studies focus on ideological differences that are evident in discursive and textual practices and their reflection in social structures. The main emphasis is that discursive practices enable the fair and unequal situation caused by power relations to occur and be reproduced between social structures.

Critical discourse analysis, which feeds on critical theory grounds and focuses on ideology-power analysis, uses interpretive and explanatory analysis through the examination of the semantic and linguistic features of certain speeches and writings. Therefore, this orientation contributes to the analysis of critical geopolitical research as a methodological approach. In critical discourse analysis, it is increasingly used in critical geopolitics for analyses such as power and structure-based identity policies, popular culture, feminist and political economy, which are strongly influenced by post-structuralism and gain meaning in the polyphony of the post-modern process.

Kaynakça/References

- Agnew, J. & Stuart, C. (1995). *Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy*. London and New York: Routledge.
- Agnew, J. (1998). *Geopolitics: Re-visioning World Politics*. London and New York: Routledge.
- Anaz, N. (2012). *Batı Medyasının Ortadoğu Tasavvuru*. İstanbul: İlke Yayınevi.
- Antaki, C., Billig, M., Edwards, D. & Potter, J. (2003). Discourse analysis means doing analysis: A critique of six analytic shortcomings. *In Discourse Analysis Online 1*.
- Dalby, S. (1990). *Creating the Second World War*. New York: Guilford Press.
- Dodds, K. (2001). Political geography III: Critical Geopolitics After Ten Years. *Progress in Human Geography*, 25(3), 469-484.
- Dodds, K. (2007). *Geopolitics a Very Short Introduction*. New York: Oxford University.
- Fairclough, N. (1993). *Critical discourse analysis and the marketization of public discourse: The universities*. *Discourse&Society* . 4(2), 133-168.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Fairclough, N. (1996). *Discourse and Social Change*. London: Polity Press.
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical discourse analysis. *Discourse studies: A multidisciplinary introduction*, 2, 258-284.
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews & other writings*. Colin Gordon (ed.) New York: Pantheon Books.
- Griffiths, M., Roach, S.C. & Solomon, M.S. (2009). *Fifty Key Thinkers in International Relations*. New York: Routledge.
- Hakli, J. (1998). Discourse in the production of political space: Decolonizing the symbolism of provinces in Finland. *Political Geography*, 1(7).
- Hansen, L. (2006). *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. Londra: Routledge.
- Johnston, R., Gregory, D., Prat, G. & Watts, M. (2009). *The Dictionary of Human Geography*. New York: Blackwell.
- Jorgensen, M. & Phillips, L. J. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: SAGE Publications.
- Kelly, P. (2019). Rescuing classical geopolitics separating geopolitics from realism. *International Institute for Global Analyses*, 11(2), 41-58..
- Kuhn, T. (2000). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*. (Çev. N. Kuyaş). İstanbul: Alan.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1987). Post-marxism without apologies. In E. Laclau (Ed), *New reflections on the revolution of our time* (pp. 97-132). London: Verso.
- Lacoste, Y. (1976). *Coğrafya Savaşmak İçindir*. (Çev. A. Arayıcı). İstanbul: Özne Yayınları.
- Leeuwen, T. V. (2007). Legitimation in discourse and communication. *Discourse & Communication*, 1(1), 46-50.
- Lilie, C., & Fairclough, N. (1999). *Discourse in Late Modernity: Rethinking Critical Discourse Analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Müller, M. (2011). Doing discourse analysis in critical geopolitics. *L'Espace Politique. Revue en ligne de géographie politique et de géopolitique*, (12).
- Özgen, N. (2016). *Beşeri Coğrafyada Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. (Çev: D.Bayrak, H.B.Arslan & Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Smith, N. (2000). Is a critical geopolitics possible? Foucault, class and the vision Thing. *Political Geography*, 19, 365-371.
- Taylor, J. P. (2003). Radical political geographies. In John Agnew, Katharyne Mitchell & G. Toal (eds.), *A companion to political geography*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Taylor, S. (2004). Researching educational policy and change in 'new times': Using critical discourse analysis. *Journal of Education Policy*, 19(4), 433-451.
- Threadgold, T. (2013). Cultural studies, critical theory and critical discourse analysis: Histories, remembering and futures. *Linguistik Online*, 14, 5-36.
- Toal, G. & Agnew, J. (1992). Geopolitics and discourse: Practical geopolitical reasoning in American foreign policy. *Political Geography*, 11(2), 190-204.
- Toal, G. (1996). *Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space*. London: Minnesota Press.
- Toal, G., Dalby, S. (1998). *Rethinking geopolitics: Toward a critical geopolitics*. In S. Dalby, & G. Toal (Eds.), *Rethinking geopolitics* (pp. 1-16). New York: Routledge.
- Toal, G. (2000). "Geopolitical discourses: A new geopolitics series,". *Geopolitics*, 5(1), 125-128.
- Total, G. (2002). Theorizing practical geopolitical reasoning: The case of the United States' response to the war in Bosnia. *Political Geography*, 21(5), 601-628.
- Van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249-283.
- Van Dijk, T. A. (1997). "The Study of Discourse", Discourse as Structures and Process: Discourse Studies a Multidisciplinary Introduction. London: Sage Books.
- Weldes J. & Diana, S. (1996). Making state action possible: The United States and the discursive construction of 'The Cuban problem', 1960-1994. *Millennium: Journal of International Studeis*, 25(2), 361-395.
- Wodak, R. (1999). Critical discourse analysis at the end of the 20th century. *Research on Language and Social Interaction*. 32, 185-93.
- Wodak, R. (2002a). Aspects of critical discourse analysis. *Zeitschrift for Angewandte Linguistik*, 36(5).
- Wodak, R. (2002b). Critical discourse analysis. In D. Schiffrin (ed.), *Handbook in discourse analysis* (pp. 145-159). Oxford: Blackwells.
- Wodak, R. (2007). What is critical discourse analysis? *From Qualitative Social Research*, 8(2).
- Wodak, R. (2011). Critical linguistics and critical discourse analysis. In J.-O. Ö. Jan Zienkowski (Ed.), *Handbook of Pragmatics Highlights* (pp. 50-70). Lancashire: John Benjamins Publishing Company.